

N:o 16.

Ank. till Riksd. Kansli den 4 April 1874, kl. 2 e. m.

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, med anledning af väckt förslag om rättighet för lärare vid enskilda läroanstalter att efter skedd befordran till tjänst vid statens läroverk beräkna sig till godo den tid de vid läroanstalt af först nämnda beskaffenhet tjenstgjort.

Uti afgifven motion, N:o 152, har Herr O. *Wijk* föreslagit, det Riksdagen ville till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville meddela sådana bestämmelser, hvarigenom filosofie kandidat eller filosofie doktor, som inför vederbörlig myndighet aflagt godkändt adjunks- eller kollegaprof, samt filosofie doktor, som på samma sätt aflagt godkändt lektorsprof, må, vid befordran till adjunks- eller kollega- samt lektorsbefattning vid statens läroverk, ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid han efter detta profs afläggande tjenstgjort vid enskildt med dimissionsrätt hugnadt läroverk eller vid af Kongl. Maj:t under vederbörlig inspektion stäldt femklassigt dylikt, så framt sådan lärare kan styrka sig hafva haft till timantal och beskaffenhet fullt jemförlig tjenstgöring med den, som för kollega, adjunkt eller lektor vid statens skolor är i lag stadgad, och derjemte minst fem år tjenstgjort vid sålunda beskaffadt enskildt läroverk.

Denna fråga har, efter nya riksdagsordningens antagande, tvänne gånger tillförene utgjort föremål för behandling inom Andra Kammaren. Vid 1867 års

Bih. till Riksd. Prot. 1874. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 13 Häft. 1

riksdag hade enskild motionär (Herr Siljeström) föreslagit, att de privatskolor, hvilka i afseende på undervisning och lärjungeantal vore jemförliga med statens fullständiga eller femklassiga elementarläroverk, måtte för sina lärare, såvida desse för öfrigt vore behörigen kvalificerade och deras tjenstgöring jemförlig med lärarnes vid statens förenämnda läroverk, kunna göra anspråk på enahanda tur- och tjensteårsberäkning, som vunnes genom motsvarande tjenstgöring i statens skolor; med förbehåll, att de ifrågavarande enskilda läroverken underkastades behörig uppsigt af en t. ex. af lärjungarnes föräldrar vald inspektor, hvilken i den ordning, som komme att föreskrifvas, borde afgifva årlig berättelse om skolans tillstånd och verksamhet m. m.

Förslaget blef af det Utskott, till hvilket detsamma hänvisades, oförändradt tillstyrkt, men föll vid omröstning i Andra Kammaren med en majoritet af 12 röster.

Vid 1871 års riksdag upptogs frågan ånyo genom en af Herr O. Wijk afgifven motion, hvaruti föreslogs, att ifrågavarande förmån måtte medgifvas åt lärare vid de till maturitets-examens anställande berättigade privatskolor, så framt desse lärares tjenstgöring styrktes hafva varit till undervisningstiden fullt jemförlig med adjunkts eller lektors lagligen bestämda tjenstgöring vid statens läroverk. Äfven detta förslag blef af det Utskott, till hvars behandling det öfverlemnades, tillstyrkt med den förändring, att de fem första åren af privatlärarens tjenstgöringstid icke måtte beräknas, men förkastades vid omröstning inom Andra Kammaren med 72 röster mot 60.

De skäl för bifall till förslaget, hvilka dels i motionen, dels äfven uti ofvanberörda Utskotts utlåtanden samt vid ärendets föredragning inom Andra Kam-maren blifvit återopade, kunna i korthet sammanfattas sålunda:

att staten redan erkänt det gagn, som väl ordnade enskilda läroverk bereda samhället, då densamma medgifvit flera sådana rättighet till maturitets-examens anställande;

att dessa läroverk, äfven der behovet af desamma vore än så trängande, endast med svårighet kunde uppstå och vidmakthållas, så länge deras lärare saknade rättighet till tjensteårs- och lönetursberäkning vid anställning inom statens läroverk;

att billigheten fordrade, att ifrågavarande lärare, då de fullgjort öfriga villkor och fortfarande fullgjorde motsvarande undervisningsskyldighet, måtte blifva likställda med sina medbröder vid statens läroverk;

att genom de privata läroverken en besparing bereddes statsverket, emedan dessa meddelade kunskap åt en ungdom, som annars egde anspråk att på statens bekostnad undervisas;

att dessa läroverk genom sin friare ställning lättare kunde anställa rön och samla erfarenheter, som småningom måste komma äfven statens skolor till godo, samt att de framkallade en helsosam täflan med statens läroverk.

Å andra sidan har häremot blifvit erinradt:

att åtgärden icke stödde sig på rättslig grund, enär rätt till lönetur borde förvärfvas endast genom arbete i statens tjänst;

att privatlärarens arbete, äfven om det vore likartadt och lika träget som lärarens vid statens läroverk, icke kunde blifva lika kontrolleradt och lika vitsordadt;

att de privata läroverken vanligen kunde aflöna sina lärare bättre än staten gör — åtminstone på det lägre stadiet — och sålunda skulle komma att till sig locka de bästa lärarekrafterna;

att privatläraren först då skulle söka anställning i statens tjänst, när han kunde inträda i högre lönegrad, hvaraf följden skulle blifva, dels att staten belastades med ett större antal lärare i högre lönegrad och dels att de offentliga läroverken komme att skötas af äldre och mera "utslitne" lärare än eljest skulle hafva blifvit händelsen; samt

att gagnet af den täflan, som de enskilda läroanstalterna åstadkomme, vore tvifvelaktigt; hvaremot nyttig täflan både kunde finnas och verkligen funnes inom statens läroverk.

Hvad sålunda förekommit har Utskottet tagit under den noggranna ompröfning, hvilken ämnets vigt påkallar och till hvilken den meningsskiljaktighet jemväl föranleder, som, på sätt ofvan förmälts, under föregående riksdagar gifvit sig tillkänna vid denna frågas behandling — en skiljaktighet, som haft sin grund visserligen till någon del i den form, hvori förslaget framträdde, men hufvudsakligast i de olika sätt, hvarpå sjelfva anspråket på medverkan från statens sida till beredande af fördel för enskilda läroverk blifvit från de olika synpunkterna uppfattadt och bedömdt.

Ställer man sig på den stränga rättens ståndpunkt, torde lärarne vid de enskilda läroverken såsom sådana icke kunna anses hafva grundadt anspråk på åtnjutande af förmåner från statens sida. Men frågan kan och bör ses från en annan synpunkt, nemligen synpunkten af statens eget intresse. Detta intresse kan icke fordra motverkandet af enskilda läroverks upprättande och fortvaro, utan synes tvärtom mana till att främja uppkomsten af dylika, naturligtvis under den förutsättning, att de uppfylla samma bestämmelse som de af staten inrättade. Härigenom beredes nemligen en lättnad i de uppoffringar och omkostnader, staten måste göra för ungdomens uppfostran, en kostnad, hvilkens vidd visserligen icke med tillförlitlighet kan beräknas, men dock kan blifva nog omfattande för att rättfärdiga ett tillmötesgående mot de enskilda läroverken från det offentliga. I ett annat afseende böra de enskilda läroanstalterna blifva till gagn för hela samhället, i det att de åstadkomma en täflan, hvilken utan dem icke skulle finnas. Väl är det sannt, att täflan kan förekomma och förekommer mellan de olika statslärover-

ken, men denna är icke af fullt samma beskaffenhet som den, hvilken kan väntas uppstå mellan de enskilda och de offentliga. Denna senare täfian kommer tydligtvis att blifva af mera vidsträckt art, alldenstund den sträcker sig äfven till sjelfva sättet för undervisningens anordnande. De enskilda läroverken hafva härutinnan större frihet att röra sig och bereda derigenom tillfälle att samla erfarenhetsrön och vinna visshet i afseende på tillämpligheten eller det praktiska värdet af grundsatser och åsigter, hvilkas rätta halt bäst pröfvas i och genom erfarenheten. Kan man således med skäl påstå, att mången god lärdom för det allmänna undervisningsväsendet står att hema från de enskilda läroverken, så bör man ock erkänna, att staten kan från dem tillgodogöra sig dugliga lärarekrafter i och genom mottagandet af lärare, som i privatskolorna vunnit sin pedagogiska utbildning. Men för vinnande af det sist angifna målet är det oundgängligt att lätta öfvergången från de enskilda läroverken till de offentliga. Om nu just detta lätande af öfvergången till de senare från de förra utgör ett verksamt medel att främja de enskilda skolornas uppkomst och bestånd, så bör från statens sida intet hinder möta för att medgifva lärarne vid de sistnämnda vissa förmåner i det ifrågavarande hänseendet. Nu förhåller det sig så, att ett af de svåraste hindren för de enskilda läroanstalternas utveckling är bristen på lärarekrafter, hvilken åter hufvudsakligen vållas deraf, att staten har större fördelar att erbjuda dem, som vilja egna sig åt lärarekallet. Staten aflönar i de lägre graderna både med de bestämda lönerna och med förhoppning på förökade sådana. Skall derföre en enskild skola kunna vinna lärare, som egna hela eller åtminstone allra största delen af sin tid och sina krafter åt henne, tvingas hon förr eller senare att sätta lönebeloppen ej blott lika högt utan högre än staten. Men förutsatt, att sådant utan allt för stora svårigheter låter sig göra, hvilket är mer än osäkert, så möter dock alltid det hinder, att förhoppningen om uppflyttning till de högre lönegraderna lockar de fleste att söka plats vid de offentliga läroverken. Vid dessa är nemligen lönetursberäkningen en gång för alla gifven och tryggad, hvaremot för privatläraren, i händelse han vill söka befordran i statens tjänst, den föregående tjänstgöringen blir af intet värde med afseende på utsigterna till en högre lön. I andra grenar af statsförvaltningen torde en person kunna lätt nog från privat tjänst öfvergå till offentlig sådan, med högre lön, men vid läroverken tilldelas denna högre lön — om man icke tager i betraktande befordran från adjunktstjänst till lektorsbefattning eller från den senare till rektorssyssla, hvarom här icke är fråga — endast på grund af förut bestridd tjänstgöring, hvarigenom således det för en lärare, som vid enskild skola skött undervisning jemförlig med en lektors, blifver så godt som omöjligt att söka befordran i statens läroverk, så vida han vill undvika ekonomisk förlust. Det har redan i det föregående blifvit antydt, att de enskilda läroverken kunna till statens lemna lärare af pröfvad erfarenhet, om förhållandena så ordnas, att öfvergången ej blifver alltför svår. Men det finnes härvid en fara,

som bör förebyggas — desto hellre som den under den här förevarande frågans behandling ofta blifvit påpekad — nemligen den, att lärarne vid de enskilda skolorna först sedan deras krafter blifvit utnötta skola söka tjänst vid de offentliga. Botemedel häremot vinnes genom ett stadgande, att för tjänstgöring vid enskildt läroverk i intet fall mer än ett visst antal år t. ex. tio få beräknas såsom grund för uppflyttning i högre lönegrader.

Det följer nu att tillse, hvilka föreskrifter i öfrigt erfordras dels med afseende på likställigheten emellan statens lärare och de enskilda, dels ock i fråga om det öfvervakande af de enskilda skolornas verksamhet, hvilket staten bör utföra, om den skall kunna erkänna tjänstgöring vid dessa såsom berättigande till högre lön i dess egen tjänst.

Först och främst måste då uppmärksamheten fästas på behörighetsvilkoren för lönetursberäkningen. För närvarande gäller den bestämmelse, att lönetur särskildt för adjunkt eller kollega och särskildt för lektor får beräknas från och med kalenderåret efter det, då fullmakt å lärarebefattning utfärdats, hvarjemte genom Kongl. Cirkulärbrevet af den 11 December 1863 är medgifvet, att ordinarie lektor eller adjunkt eger att i afseende på lönetur tillgodoräkna sig den tid *utöfver tre år* han varit såsom vikarierande eller extra lärare vid offentligt läroverk anställd. Vidare fordras för uppflyttning till hvarje särskild lönegrad vederbörandes intyg om en under fem år med nit och skicklighet bestridd tjänstgöring. För behörighet att söka läraretjänst vid offentligt läroverk fordras, utom öfriga allmänna vilkor, att hafva aflagt filosofie kandidatexamen samt hafva förvärfvat "öfning och erfarenhet i lära-rekallet genom att minst ett år vid något högre elementarläroverk, under rektors och vederbörande lärares ledning, hafva följt undervisningens gång och deruti sjelf såsom lärare deltagit eller ock kunna styrka sig ega annorledes genom öfning förvärfvad, emot nyssnämnda prof svarande undervisningsskicklighet".

Till lektorstjänst må ansökning icke omedelbart upptagas från någon annan än den, som aflagt fullständiga och godkända prof för promotion inom filosofiska fakulteten vid inländskt universitet. För att kunna utnämnas till läraretjänst är det ett nödvändigt vilkor att hafva aflagt praktiskt undervisningsprof inför det konsistorium, som sysslan tillsätter.

Det synes icke vara tvifvel underkastadt att för tillgodonjutande af den rätt, hvarom här är fråga, lärare vid enskildt läroverk bör hafva aflagt föreskrifna akademiska prof samt derjemte genomgått den profårskurs, som är eller kan blifva föreskrifven. Deremot torde afläggandet af det praktiska undervisningsprovet icke behöfva vara ett oeftergifligt vilkor för samma rätt. Vid statens läroverk är icke det aflagda profvet utan den lagligen bekräftade utnämningen till tjänsten det, som grundlägger lönetursrätten. Vid de enskilda läroverken kan naturligtvis icke blifva fråga om fullmakt å anställning. Då nu undervisningsprovet har sin rätta betydelse såsom vilkor för utnämningen, men en sådan, åtminstone med samma laga

giltighet ej kan göras till vilkor för lönetursberäkningen vid de enskilda skolorna, synes det icke vara skäl att fordra för rättighet härtill det i fråga varande profvet. Ytterligare en anledning att icke uppställa en sådan fordran ligger deri, att enligt nuvarande lagstadganden rättighet att aflägga praktiskt prof, utom i sammanhang med ansökning, endast är medgifven i afseende på lektorsprof för vinnande af behörighet till rektorsbefattning. I följd häraf är under nuvarande förhållanden den, som vill aflägga adjunktprof, hänvisad att söka läraresyssla för att komma i tillfälle till profvets afläggande. För öfrigt bör det icke förbises, att, om lönetursberäkningen skall komma den enskilde till godo i och genom erhållande af högre lön, han dessförinnan, nemligen vid öfvergången till statens tjänst, måste hafva aflagt föreskrifna prof.

Det kan häremot med skäl invändas, att på detta sätt de enskilde lärarne komma i en bättre ställning än de af staten aflönade, i det att de förra frikallas från det praktiska prof, som de senare måste aflägga för att erhålla ordinarie tjänst. Men denna invändning torde förlora sin betydelse, om i de enskilde lärarnes rättighet till tjänstårsberäkning en inskränkning göres i annat afseende. Härvid bör man särskildt taga i betraktande den omständigheten, att de i statens läroverk tjänstgörande, icke ordinarie lärarne, äfven om de förutom akademisk examen genomgått föreskrifna prof, icke förr än efter tre års förlopp få räkna sig till godo sin tjänstgöring såsom vikarier. Skulle nu lönetursberäkningen för de enskilde lärarne vidtaga genast efter profårets genomgående eller efter det praktiska profvets afläggande, så skulle det kunna befaras, att vid val mellan vikariat vid statens läroverk och anställning vid något bland de enskilda den lärare, som genomgått nödiga prof, företrädesvis vände sig till de senare. Men detta kan förekommas, om ett eller flere af de år, under hvilka tjänstgöring vid enskild läroanstalt eger rum, undantagas från tjänstårsberäkningen. Vid 1871 års riksdag föreslog Andra Kammararens Tillfälliga Utskott, att fem år skulle på detta sätt undantagas. Detta förslag grundade sig på den numera förändrade bestämmelsen i Cirkuläret af den 29 December 1860. Af motionärens förslag framgår det icke fullt tydligt, huruvida de fem år, hvilka han ansett en lärare böra tjänstgöra vid enskildt läroverk för att åtnjuta tjänstårsberäkning, skulle sålunda undantagas. För sin del anser sig Utskottet, med fästadt afseende på det ofvan åberopade Cirkuläret af den 11 December 1863, böra föreslå, att de två första åren undantagas från tjänstårsberäkningen. I detta cirkulär äro visserligen för vikarier och extra lärare *tre* år undantagna, men dervid bör tagas i betraktande, att profårs genomgående då icke var stadgadt och ännu icke är ett oundgängligt vilkor för anställning vid statens läroverk. Då nu genomgående af profårskurs, på sätt Utskottet föreslagit, göres till vilkor för åtnjutande af tjänstårsberäkning, kan den tid, som undantages, skäligen nedsättas till två år. Härigenom måste en lärare, för att kunna beräkna ett års tjänstgöring, hafva utöfvat lärareverksamhet vid enskild skola under minst tre år, en tid som,

under förutsättning af den kontroll som nedan omförmäles, synes gifva tillräcklig trygghet, för att hans verksamhet icke är att betrakta såsom ett tillfälligt, mindre lyckadt försök utan innebär ett arbete för ungdomens bildning, hvilket af staten kan och bör erkännas.

Det är vidare gifvet att för tillgodonjutande af tjänstårsberäkning lärare bör förete intyg om en under de år, som äro i fråga att beräknas, med nit och skicklighet bestridd tjänstgöring. Detta intyg bör naturligtvis i första hand utfärdas af rektor vid det enskilda läroverket. Men för att staten må kunna fästa behörigt afseende vid detsamma, bör det vara bestyrkt af en person, som å statens vägnar har att öfvervaka den enskilda läroanstaltens verksamhet. Såsom i det föregående anförts, måste tydligtvis ett sådant öfvervakande ske, om staten skall kunna bevilja den nu ifrågasatta förmånen. Beträffande sättet härför anser sig Utskottet icke böra meddela något yttrande, utan torde inspektionens ordnande böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, som bäst är i tillfälle att bedöma huru den säkrast och ändamålsenligast kan utöfvas. Dock tror sig Utskottet böra uttala den åsigten, att för de enskilda läroverken tryckta redogörelser, upprättade i likhet med dem, som för statens läroverk afgifvas och i enlighet med de särskilda föreskrifter, som Kongl. Maj:t kan finna skäligt att meddela, böra årligen utfärdas och till Ecklesiastikdepartementet insändas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad motionären föreslagit, får Utskottet tillstyrka,

att Riksdagen måtte i underdänig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville förordna, att filosofie kandidat eller filosofie doktor, som i behörig ordning genomgått den profårskurs, som för anställning vid statens läroverk är eller kan varda föreskrifven, må, vid befordran till adjunkts-, kollega- eller lektorsbefattning vid statens läroverk, ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid *utöfver två år*, han från och med året näst efter profårskursens afslutande tjänstgjort såsom lärare vid enskildt af minst fem klasser bestående och under den inspektion, som Kongl. Maj:t kan finna för godt att anordna, stäldt läroverk, så framt hans förenämnda tjänstgöring varit väsendtligen lika med lektors eller adjunkts tjänstgöring, samt han företer vederbörligt intyg derom, att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; dock att i intet fall den tid, som sålunda beräknas, får öfverskrida tio år.

Stockholm den 4 April 1874.

Å Utskottets vägnar:

Rich. Ehrenborg.

Reservation:

af Herr *Ehrenborg*: "På samma gång jag af liflig öfvertygelse medverkat till Utskottets beslut att i hufvudsak tillstyrka den förevarande motionen, har jag deremot, i likhet med en annan nu vid justeringen frånvarande ledamot, icke kunnat förlika mig med den afkortning som af utskottsmajoriteten gjorts såväl på de skyldigheter, hvilka, såsom vilkor för den ifrågasatta tjensteårsberäkningen, blifvit af motionären uppställda, som på de rättigheter, hvilka deraf skulle följa. Hufvudfrågan gäller här icke att åt privatskolorna såsom sådana eller åt deras lärare utverka de största möjliga fördelar på statsläroverkens bekostnad eller med något slags företräde framför dessas lärare, utan här är hufvudsakligen fråga om att genom undanröjdandet af det ännu återstående väsendtliga hindret för de af staten redan erkända privatskolornas fortvaro och för uppkomsten af nya sådana tillgodogöra staten för dess eget kulturarbete den vinst i pedagogiskt och ekonomiskt hänseende, som från dessa enskilda läroanstalters likartade arbete kan vara att hemta. Då såsom medel för nämnda ändamål man vill tillförsäkra åt privatlärarne en viss förmån inom statens eget område, så måste ock, enligt mitt förmenande, förhållandet mellan deras skyldigheter såsom privatlärare och deras blifvande rättigheter hos staten bestämmas efter en allmängiltig och rättslig grund. Denna grund bör då sökas deruti, att åt lärarne vid de enskilda under statens kontroll ställda läroanstalterna gifves *i allt väsendtligt likställighet* med statens egna lärare, ehuru mellan det ena och andra arbetsområdet den stora skilnad till statens förmån eger rum, att privatskoleundervisningen dels bekostas af enskilda och dels, genom dessas skolors till samma mål gående men fria undervisningsplan, bereder åt staten den mångsidigare pedagogiska erfarenhet, som statens egna likformigt reglementerade läroverk icke kunna förmå att i samma grad vinna. Likställighet synes ock hafva af motionären afsetts, då i hans yrkande fordringarne på privatlärarne för den ifrågasatta statslöneturen upptagits så fullständigt, att dessa lärare må kunna betraktas såsom fullt jemförliga med statens egna *ordinarie* lärare. Bland dessa fordringar förekommer äfven det praktiska undervisningsprovet, såsom föregående all årsberäkning; och har motionären dertill fogat ännu ett vilkor, nemligen att privatläraren bör hafva under "minst fem år tjenstgjort vid sålunda beskaffadt enskildt läroverk". Nu hafva emellertid dessa båda vilkor blifvit af Utskottet eftergifna i en, efter min uppfattning, skäligen godtycklig qvittning mot de två tjensteår, som Utskottet å andra sidan vill från lärarnes lönetursberäkning afdraga, en anordning motiverad med skäl, hvilka för mig icke äro öfvertygande.

Hvad

Hvad nemligen först angår det praktiska prof, som skulle föregå tjensteårsberäkning vid privatläroverk, så har för borttagandet af detta såsom en för privatlärarens lönetursberäkning oefftergiflig fordran anförts af Utskottet det för mig oförklarliga hufvudskäl, att vid statens läroverk icke detta prof, utan den lagligen bekräftade utnämningen, är det som grundlägger lönetursrätten, och att då profvet endast utgör vilkor för utnämningen, men någon sådan ej med samma laga giltighet kan vid privatläroverk göras till vilkor för lönetursberäkning, så borde ifrågasvarande prof icke fordras. För mig ställer det sig deremot så, att *just derföre* att vid privatläroverken icke finnes någon jemförlig utnämning, måste för likställighetens skull det föregående profvet ovilkorligen fordras. En annan betänklighet anser Utskottet ligga deruti, att för statens lärare i allmänhet icke är medgifvet aflägga prof annat än i sammanhang med ansökning. Då emellertid undantag i detta fall redan finnas lagstadgade, så antager jag att ingen svårighet förefinnes att genom ett blifvande cirkulär bereda tillfällen för de ifrågasvarande profvens afläggande inför konsistorierna i stiftsstäderna.

Beträffande åter motionärens fordran att privatläraren skall hafva minst fem år såsom sådan tjenstgjort, så har detta yrkande icke ens blifvit af Utskottet besvaradt. Vilkolet, ehuru af motionären icke särskildt motiveradt, afser uppenbarligen att privatläraren skall med ännu större skäl kunna anses såsom ordinarie eller fast anställd lärare, och bör derföre, enligt min mening, icke från statens sida eftergifvas. För nämnda egenskap af att vara fast anställd, torde ock vilkolet böra så förstås och bestämmas, att den ifrågasvarande tjenstgöringen under ett visst antal år förutsättes hafva egt rum icke sammanlagdt vid flera, utan vid ett och samma privatläroverk. Under sådan förutsättning synes mig visserligen någon minskning i detta årsantal vara önskligt, t. ex. från fem till tre år; men då jag icke finner mig böra göra ett yrkande som i motionens syfte går längre än motionen sjelf, så torde sådan nedsättning, om deraf finnes behof, kunna öfverlemnas åt Kongl. Maj:ts omtanka.

Lika litet har jag kunnat förena mig i Utskottets hemställan, att deremot å andra sidan skulle från de kompetente privatlärarnes lönetursberäkning afdragas två år, en siffra uppkommen genom det privatlärarne ovilkorligen ålagda profärets afdragande från de tre år, som från lönetursberäkning afräknas för dem, hvilka vid statens läroverk tjenstgöra såsom extra lärare, duplikanter eller vikarier. Skälet skulle nu vara, att om lönetursberäkningen för privatlärarne vidtogs genast då de efter vunnen full kompetens började sin tjenstgöring såsom sådane, så skulle det kunna befaras att kompetente lärarekandidater, vid val mellan å ena sidan vikariat eller extra läraretjänst vid statens läroverk och å andra sidan anställning vid någon enskild läroanstalt, företrädesvis vände sig till den senare. Här har nu Utskottet till frågans invecklande gjort en sammanställning af två saker, som dock icke kunna erkännas vara med hvarandra jemförliga. För lönetursberäkning på de ifråga-

varande privatlärareplatserna fordras ju, enligt motionärens förslag, icke blott tjänstgöringens vitsordade och af staten kontrollerade jemförlighet med de ordinarie lärarnes vid statens egna läroverk, utan derjemte en i alla afseenden fullt lika kompetens, nemligen genom aflagda lärdomsprof, aflagdt undervisningsprof och *ovilkorligen* genomgåendet profår, då deremot för statens vikariers och extra lärares rätt till tjänsteårsberäkning åtminstone de två sistnämnda villkoren icke fordras. Också finner man, t. ex. vid genomgåendet i Pedagogisk Tidskrift af förordnande till dessa vikariat och extra tjänster hos staten, att, med undantag af läroverken i hufvudstaden och universitetsstäderna, der anställning är särskildt begärlig, de allra flesta förordnanden gifvas åt personer som icke ens äro filosofie kandidater. Då Utskottet för öfrigt talar om val emellan att vid statens läroverk ingå såsom vikarie eller extra, och anställning vid enskildt läroverk, så är väl intet som gifver stöd för det antagande, att det skulle vara lättare att vid enskildt läroverk när som helst vinna plats som motsvarar ordinarie, än att vid statens läroverk få ordinarie plats; så mycket mindre som de enskilda läroverken, genom de ekonomiska svårigheter hvarmed de hafva att kämpa, alltid måste komma att utgöra ett fåtal i förhållande till statens. Vidare bör här tagas i betraktande, att privatläroverken just böra kunna bidra till minskning i statens behof af extra lärare för de parallelklasser, som till undervisningens skada äro med ständiga lärareombyten i flera offentliga läroverk sammanträngda. För öfrigt bör vara klart, att om på en ort intet privatläroverk finnes, men statens läroverk blir mera anlitadt än dess utrymme medgifver, så måste staten för sin egen räkning derstädes uppsätta ett nytt läroverk, i hvilket då öppnas för kompetente sökande ordinarie lärareplatser. Men om deremot, genom ett under statens uppsigt ställt privatläroverks befintlighet, det nya statsläroverkets anordnande blir obehöfligt, så är det i stället vid det privata som samma kompetente män kunna söka anställning såsom ordinarie. Skillnaden blir då endast den, att i senare fallet staten väl får skörda frukten, men slipper bekosta utsädet. I båda fallen äro dessa lärare verkliga att betrakta såsom ordinarie, och sålunda de vid privatläroverken fast anställda och kompetente lärarne icke att jemföra med statens extra lärare och vikarier.

Hvad i öfrigt beträffar företräden, som jag äfven för min del ingalunda skulle vilja bereda åt privatläroverken eller deras lärare, så blifver, oaktadt den väsendtliga likställigheten, företrädet i allt fall på statens, statsläroverkens och statslärarnes sida. Utom den förut omförmälda profårskursens ovilkorlighet och utom de likaledes redan nämnda vissa år som privatläraren bör, för att såsom fast anställd kunna betraktas, hafva tjänstgjort vid ett privatläroverk, hvars möjliga upphörande inom samma tid skulle betaga honom årsberäkningen, så har privatläraren, i jemförelse med den vid statens läroverk anställda, icke samma trygghet vid inträffande sjukdom eller annat förfall. Han kan också icke i och för statspensionering få räkna sig sin tjänstgöring vid det enskilda läroverket till godo; och hvad löneförmånerna angår, synes ock föga troligt att, efter de vid statsläroverken san-

nolikt nu skeende löneförhöjningar, de privata skola hädanefter kunna i detta hänseende täfla, om ock sådant oaktadt mången lärarekandidat föredrager att ingå vid dessa, såsom erbjudande ett mindre reglementerad och derföre tacksammare arbete. Här-till kommer slutligen för statsläroverken det stora företräde, att, genom Utskottets jemväl af mig biträdda förslag om ett maximum af tio år för privatlärares löne-tursberäkning, kunna tillegna sig privatläraren just vid den tid då förmågan hunnit blifva fullt utbildad, men krafterna i allmänhet icke kunna anses ännu börjat aftaga.

Jag har i det förestående sökt visa att Utskottet, som för det framställda anspråket underkänt all rättsgrund och icke heller i sin motivering framhållit huru för bifall till samma anspråk talar följdriktigheten af Riksdagens förut i ämnet gjorda uttalande och beslut af år 1868, deremot sjelft har vid sitt tillmötesgående ställt sig blott på en obestämd billighetsgrund och från denna ståndpunkt gjort på både ena och andra sidan sådana afknappningar, genom hvilka förslaget beröf-vas hvad som åtminstone för mig betingar dess antaglighet.

Min skiljaktighet från Utskottet sammanfattar jag nu deruti:

att jag liksom motionären fordrar föregånget praktiskt undervisningsprof såsom vilkor för årsberäkningen;

att jag likaledes icke vill eftergifva förutsättningen af tjänstgöring under vissa år vid ett och samma privatläroverk; samt

att jag deremot bestrider de två årens afdrag på de kompetente privatlära-nes lönetursberäkning;

och vågar jag således, i öfrigt till formen ordagrant följande Utskottets hem-ställan, för min del vördsamt tillstyrka:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville förordna, att filosofie kandidat eller filosofie doktor, som i behörig ordning genomgått den profårskurs, som för anställning i statens läroverk är eller kan varda föreskrifven, *samt inför vederbörlig myndighet aflagt godkändt undervisnings-prof*, må vid befordran till adjunkts-, kollega- eller lektorsbefattning vid statens läroverk ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid han *från och med året näst efter bemälda profs afläggande* tjänstgjort såsom lärare vid enskildt, af minst fem klasser bestående och under den inspektion, som Kongl. Maj:t kan finna godt att anordna, stäldt läroverk, så framt hans förenämnda tjänstgöring varit väsendtligen lika med adjunkts, kollegas eller lektors tjänstgöring, samt han företer vederbörligt intyg derom att han med nit och skicklighet fullgjort sina ålig-ganden; dock att för sådan lönetursberäkning *erfordras att hafva vid ett och samma privatläroverk varit anställd under minst fem år*, äfvensom att i intet fall den tid, som för löne-tur beräknas, får öferskrida tio år“.
